

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук

Осадчого В'ячеслава Володимировича

про дисертацію **Василишиної Ольги Василівни**

«Педагогічні умови формування готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності», подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Виникнення і стрімкий розвиток «мережевого» суспільства суттєвим чином змінили зміст управлінської діяльності, а також систему вимог до професійно важливих якостей сучасного менеджера організацій, що визначаються необхідністю прийняття групових стратегічних і оперативно-тактичних рішень, які потребують поєднання знань соціально-економічних закономірностей, правил, кількісних методів, умінь їх використання, а також опертя на аналітичні дослідження й особистісну творчість. Зміна форм і методів управління різними колективами людей, що діють у різних країнах, належать до різних культур, переслідують різні цілі й інтерактивно взаємодіють один з одним зумовила підвищення вимог до якості управлінської діяльності, що безпосередньо залежить від ступеня взаємної довіри, узгодженості дій осіб, які співпрацюють, від можливостей швидкісної передачі, обробки і засвоєння переданої інформації, від можливості її використання для досягнення намічених і узгоджених цілей. Всі ці процеси інтегруються менеджером організацій, від якого очікується високий рівень готовності до управлінської діяльності.

У цьому контексті закономірним є зростання інтересу сучасних дослідників до проблем формування готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності. З огляду на це, не викликає сумнівів актуальність дослідження О.В. Василишиної, яка ставить за мету визначити, теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови формування готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності.

Автор дисертаційної роботи цілком слушно зазначає, що сучасна практика

підготовки менеджерів організацій свідчить про наявність низки суперечностей між потребою суспільства в кваліфікованих менеджерах, здатних самостійно вирішувати професійно-особистісні завдання на рівні інтеграції теорії і практики, і недостатністю практико-орієнтованої системи навчання студентів-менеджерів у ЗВО; між потребою в системних знаннях про цілісний характер управлінської діяльності і недостатністю знань про чинники готовності до цієї діяльності майбутнього фахівця-менеджера; між необхідністю формування готовності до управлінської діяльності студентів-менеджерів і недостатністю відповідних сучасних науково обґрунтованих педагогічних розробок; між необхідністю розробки та використання в процесі підготовки менеджерів організацій засобів моніторингу їх готовності до управлінської діяльності і розмитістю критеріїв оцінювання, неопрацьованістю відповідних діагностичних методик. Компенсувати вказані обмеження і суттєво підвищити рівень готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності можливо завдяки педагогічним умовам і моделі процесу формування вищезазначеної готовності, обґрунтованим і експериментально перевіреним дисертантом.

Як засвідчує структура та зміст дисертаційного дослідження О.В. Василюшиної, воно охоплює цілісний процес науково-дослідної роботи, який містить всі її стадії: від ідеї, розробки концептуальних основ до практичного впровадження результатів дослідження у практику роботи економічних закладів вищої освіти.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел і додатків, що обумовлено характером проведеного дослідження й повною мірою підпорядковано його меті. Основний текст дисертації викладений на 210 сторінках, що відповідає вимогам ДАК України до обсягу кандидатських дисертацій. Обрана структура дисертаційної роботи, її змістове й інформаційне наповнення дають підстави вважати її логічно завершеним цілісним науковим дослідженням.

Як видно зі змісту дисертаційної роботи, найбільш істотні наукові результати виконаного О.В. Василюшиною дослідження полягають у визначенні педагогічних умов формування готовності менеджерів організацій

до управлінської діяльності, які полягають у наступному: дидактичне забезпечення активної особистісної позиції студента як суб'єкта навчальної діяльності; розробка і застосування системи проблемних ситуацій, що відображають соціальний і предметний зміст управлінської діяльності; впровадження активних методів навчання, що моделюють особливості управлінської діяльності.

Вагомим науковим результатом дисертаційного дослідження О.В. Василюшиної є розроблена педагогічна модель формування готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності, що складається з чотирьох блоків: цільового, змістово-інформаційного, операційно-діяльнісного, контрольно-оцінного.

До складу цільового блоку увійшли мета формування готовності студентів до управлінської діяльності, завдання дослідно-експериментальної роботи, функції моделі як структурної схеми, що відображає структуру, властивості, взаємозв'язки і відношення між елементами процесу формування готовності майбутніх менеджерів організацій до управлінської діяльності. Змістово-інформаційний блок розкриває методологічні основи створюваної моделі, принципи організації навчально-професійної діяльності студентів у процесі оволодіння основами управлінської діяльності, компоненти готовності до управлінської діяльності. Операційно-діяльнісний блок характеризує педагогічні умови, технології й етапи формування зазначеної готовності. Контрольно-оцінний блок розкриває зміст критеріїв, показників та рівнів сформованості готовності майбутніх менеджерів організацій до управлінської діяльності.

Методологічною основою вирішення проблеми формування готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності виступають особистісно-орієнтований, системний, культурологічний, діяльнісний, суб'єктний, компетентнісний наукові підходи.

Розглядаючи ключові позиції, умови цих підходів, О.В. Василюшина доцільно виявляє загальні стратегічно значущі принципи, що стали керівництвом до дії в процесі розвитку формування готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності: принцип цілісного розвитку, принцип особистісно-

діяльнісного підходу, принцип інтеграції і наступності, принцип відповідності змісту навчання вимогам розвитку суспільств, принцип діагностичної спрямованості, принцип логічної побудови матеріалу, принцип поліфункціональності професійної підготовки.

Реалізовані методологічні підходи і система принципів дозволили дисертантці розширити уявлення про багатоаспектні сутнісні характеристики процесу формування готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності, встановити і сформулювати закономірності цього процесу: в цілісному процесі формування професійної готовності майбутніх фахівців до управлінської діяльності як системного професійно-особистісного утворення можуть бути виокремлені аспекти стану (статичний), руху і розвитку (динамічний), що виступають в єдності; цілісний педагогічний процес є певною послідовністю перетворення його станів, що обумовлюють кількісні і якісні зміни в особистості того, хто навчається, в конструкті його якостей та інтегративних властивостей;

постійна самоорганізація майбутнім фахівцем свого особистісного простору, що розвивається на основі єдності педагогічних дій викладача і дій у відповідь студентів; системотвірним чинником процесу формування готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності виступають цілі етапів, що організують засоби в певну систему; міра використання потенціалу кожного засобу визначається відповідністю поставленим цілям, змістом навчання.

Важливе теоретичне і прикладне значення мають визначені О.В. Василюшиною критерії сформованості готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, особистісно-диспозиційний, операційно-діяльнісний. .

Дисертанткою достатньо ґрунтовно розкрито сутнісні характеристики вказаних критеріїв. Показано, що мотиваційно-ціннісний критерій відображає орієнтацію на загальні моральні норми і принципи, наявність інтересу до професії, прагнення до творчої самореалізації, мотивацію досягнення успіху, прагнення до самостійного оволодіння управлінськими вміннями і навичками, здобуття управлінських знань, спрямованість на самовдосконалення і саморозвиток в управлінській діяльності; когнітивний розкриває зміст глибоких,

систематизованих знань про сутність, функції, форми та способи здійснення управлінської діяльності; знання з економічних, фінансових, управлінських дисциплін з організації управління колективом; здатність до аналізу та проєктування реальних проблемних ситуацій, до цілепокладання і вибору ефективних управлінських рішень; знання про соціально-психологічні особливості поведінки груп, колективів, що здійснюють спільну діяльність, стратегічне мислення; особистісно-диспозиційний характеризує сформованість особистісних якостей, важливих для процесу управлінської діяльності: моральна стійкість; вимогливість; енергійність; креативність; комунікативно-лідерські якості; товариськість; організаційно-вольові якості (цілеспрямованість, ініціативність, наполегливість, послідовність, відповідальність, рішучість, сміливість, готовність до ризику); емоційна стійкість; рефлексія; впевненість у собі, адекватна самооцінка; емпатійність; демократичність; операційно-діяльнісний пов'язаний з формуванням інформаційно-аналітичних, планувально-прогностичних, операційних, діагностувальних, організаторських, комунікативних умінь, умінь делегувати повноваження, запобігати конфліктам та їх вирішувати, формування команди, налагодження взаємодії на суб'єкт-суб'єктній основі.

Зміст кожного критерію конкретизовано за допомогою комплексу відповідних показників, які дали змогу дисертантці визначити три рівні готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності: низький (інтуїтивний), середній (репродуктивно-нормативний) і високий (творчо-рефлексивний).

Достатньо обґрунтовано і кваліфіковано використано дисертанткою обрані для дослідження методи. Під час їх вибору О.В. Васишина керувалася загальнонауковими принципами проведення комплексних досліджень, які доповнюють один одного та забезпечують можливість комплексного пізнання предмета дослідження. Так, теоретичні методи дали змогу дисертантці, по-перше, систематизувати теоретичні матеріали з обраної теми на основі всебічного вивчення й аналізу психологічної та педагогічної літератури; по-друге, виявити зв'язки та взаємозалежність між досліджуваними поняттями і явищами, по-третє, сприяли виокремленню суттєвих педагогічних умов

формування готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності. Емпіричні методи забезпечили об'єктивне діагностування рівня сформованості готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності, перевірку ефективності педагогічних умов її формування в освітньому процесі економічного закладу вищої освіти.

Досить ретельно автором дослідження сплановано і реалізовано експериментальну частину дослідження. До експериментальної роботи було залучено достатню кількість респондентів.

Формування готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності відбувалося за чотирма етапами (організаційно-мотиваційний, розвивальний, рефлексивно-корекційний, креативний), на кожному з яких вирішувалися конкретні завдання та використовувалися відповідні методи, прийоми і форми роботи. Основними засобами реалізації мети організаційно-мотиваційний етапу виступали педагогічні ситуації ілюстративного типу, лекційні і семінарські заняття з елементами тренінгу особистісного зростання, аналіз конкретних професійних ситуацій, рольові (виробничі) ігри. Для реалізації мети формування досвіду аналізу конкретних управлінських ситуацій, прийняття рішень, аргументації їх доцільності та відповідності заданим умовам, поставленої на розвивальному етапі, використовувалися такі методи і форми роботи: проблемні методи навчання, кейс-метод, метод проектів, рольові та ділові ігри, тренінг, групова робота, моделювання професійних ситуацій та ін. На заняттях під час рефлексивно-корекційного етапу застосовувалися методи, що забезпечують вияв студентами творчої активності й ініціативи: вирішення нестандартних завдань, дискусії, ділові ігри, творчі завдання, складання студентами власних завдань стратегічного плану. Важливе значення дисертантом надавалося створенню ситуацій, в яких студенти відчують потребу і необхідність у професійному самовдосконаленні, зокрема, розвитку управлінських умінь. Провідними засобами реалізації мети креативного етапу виступили ділові ігри, соціально-педагогічні тренінги, вирішення стратегічних завдань, аналіз конкретних ситуацій з невизначеною проблемою.

Експериментальна робота переконливо підтвердила, що розроблена на основі обґрунтованих у дисертації педагогічних умов функціональна модель забезпечує розвиток усіх структурних компонентів готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності: мотиваційно-ціннісного, когнітивного, особистісно-диспозиційного, операційно-діяльнісного.

Вірогідність одержаних результатів дослідження забезпечена методологічно обґрунтованими підходами до дослідницького процесу формування готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності, застосуванням методів, адекватних меті та завданням дослідження, а також репрезентативністю вибірки, кількісним та якісним аналізом емпіричних результатів, застосуванням методів математичної статистики. Важливо, що обґрунтовані в дисертації педагогічні умови формування готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності впроваджено в освітній процес Вінницького торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Київського національного торговельно-економічного університету, Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет», Хмельницького національного університету, що засвідчено відповідними довідками.

Отже, наведені факти вказують на те, що автору дисертаційної роботи О.В. Василюшиній вдалося в повній мірі досягти поставленої мети і розв'язати поставлені завдання.

Результати дослідження висвітлено у 21 одноосібній публікації, з них – 8 статей у наукових фахових виданнях України, 3 – в іноземних виданнях, 9 – у матеріалах конференцій, 1 – методичні рекомендації.

Основні положення та результати дослідження обговорювалися і були схвалені на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях.

Дисертаційну роботу оформлено відповідно до чинних вимог.

Оцінюючи загалом позитивно дисертаційну роботу О.В. Василюшиної, не можна разом з тим не зупинитись на деяких її недоліках:

1. На наш погляд, у першому розділі варто було б приділити більшу увагу розкриттю специфіки професійної діяльності майбутніх менеджерів організацій та конкретизувати поняття «управлінська діяльність», оскільки у формуванні готовності до управлінської діяльності особливого значення набуває фаховий аспект.

2. У параграфі 1.3 дисертантка представила результати констатувального етапу дослідження, в яких основну увагу звернула на визначення вихідного рівня сформованості готовності майбутніх менеджерів організацій до управлінської діяльності. Менш висвітленим залишився процесуальний аспект, який стосується особливостей сучасної практики професійної підготовки, що впливають на формування зазначеної готовності.

3. Було б добре, якби автор дослідження проаналізувала зарубіжний досвід формування готовності майбутніх менеджерів організацій до управлінської діяльності.

4. Представлена в авторефераті та дисертації педагогічна модель достатньо повно розкриває методологічні підходи, принципи і педагогічні умови формування у менеджерів організацій готовності до управлінської діяльності. Проте, на нашу думку, в ній варто було б виокремити також окремим блоком сучасні інформаційно-комунікаційні технології і, зокрема, засоби мережі Інтернет. Це суттєво збагатило б практичну значущість виконаного дослідження.

5. Другою педагогічною умовою формування готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності дисертантка визначила «розроблення і застосування системи проблемних ситуацій, що відображають соціальний і предметний зміст управлінської діяльності». Вважаю, що в дисертації варто було більш детально розкрити зміст і специфіку таких ситуацій як чинника формування готовності студентів до управлінської діяльності.

Однак, вказані зауваження й побажання не знижують загальної теоретичної і практичної значущості роботи.

Вважаємо, що дисертаційна робота О.В. Василюшиної є завершеним, цілісним, самостійно виконаним дослідженням актуальної проблеми

формування готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності. Проведене дослідження виконано на належному науковому рівні, відрізняється новизною і практичним значенням.

Автореферат дисертаційного дослідження написаний відповідно до чинних вимог і адекватно розкриває його сутність та результати. Зміст автореферату відповідає тексту і висновкам дисертації.

Аналіз дисертаційної роботи, автореферату та опублікованих наукових праць О.В. Василюшиної дає підстави зробити наступний загальний висновок.

Дисертація Василюшиної Ольги Василівни «Педагогічні умови формування готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності» за актуальністю та змістом, обсягом і якістю оформлення, повнотою викладу її основних результатів у публікаціях відповідає вимогам, які висуваються нормативними документами ДАК України до кандидатських дисертацій, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент: доктор педагогічних наук, професор
завідувач кафедри інформатики і кібернетики Мелітопольського
державного педагогічного університету імені Богдана
Хмельницького

Осадчий В.В.